

Pojem a „teorie“ – II. (jako pojmová stavba)

Dalším velkým problémem je ovšem i to, že mezi různými geometrickým obrazci jsou určité „logické“ vztahy, ačkoli samy o sobě jsou tyto obrazce míněny jako izolované (a nejen fakticky, ale jsou tak legitimně minitelné – např. „výměr“ rovnostranného trojúhelníku si podržuje platnost jakoby bez ohledu nejen na jiné obrazce, ale dokonce i na všechny jiné, jinak stejné, jen větší nebo menší rovnostranné trojúhelníky, právě jako by na velikosti vůbec nezáleželo, protože mluvit a uvažovat o velikosti tam, kde jde o naprosto izolovaný obrazec, postrádá smysl). Tak se ukazuje, že geometrie jako teorie nemohla vzniknout (a ani dnes by se nemohla udržovat v jakékoli podobě) bez podpory logických souvislostí, do nichž pojem trojúhelníku je nutně zapojen. A jistě je nezpochybnitelné, že „logické souvislosti“, jak se o nich tradičně hovoří, nejsou záležitostí geometrie, nýbrž uvažování o geometrických obrazcích a také problémech. To ukazuje rovněž k tomu, že pojmy nelze uvažovat (a tedy tím méně „definovat“) jako izolované od jiných pojmů (je to ovšem zřejmé už z toho, že ke každému takovému definování nutně potřebujeme ještě řadu dalších, jiných pojmů). Definice se tedy netýká pojmů, nýbrž jejich intencionálních předmětů; o pojmech toho víme zatím příliš málo, abychom o nich mohli vůbec legitimně něco věcného prohlásit. Můžeme je pouze – a spíš jen intuitivně – srovnávat co do obecnosti (a to ještě za předpokladu, že celé to srovnávání je zapojeno do příslušných logických kontextů – přímo nahlédnout rozsah či obecnost určitého pojmu nemůžeme). Na druhé straně o nějakém „obsahu“ nebo rozsahu určitého pojmu nelze mluvit ani uvažovat vůbec, pokud do míníme s náležitou přesností, neboť v tom okamžiku, kdy chceme obsah nebo rozsah pojmu vymezit, nutně opouštíme půdu (terén) pojmů a pojmovosti a přecházíme na terén intencionálních (eventuelně reálných) předmětů.

(Písek, 080516-3.)